

NÁLEZ KONÍKA HORSKÉHO (*STAURODERUS SCALARIS* (FISCHER VON WALDHEIM, 1846)) NA SEVEROVÝCHODNOM SLOVENSKU

Benjamín JARČUŠKA

Ústav ekológie lesa SAV, v. v. i., Ľ. Štúra 2, 960 01 Zvolen, Slovensko;
e-mail: benjamin.jarcуска@gmail.com

JARČUŠKA, B. 2023. Record of the Ladder Grasshopper (*Stauroderus scalaris* (Fischer von Waldheim, 1846)) in north-eastern Slovakia. *Entomofauna carpathica*, 35(2): 81-84.

Abstract: I recorded the occurrence of the Ladder Grasshopper / Large Mountain Grasshopper (*Stauroderus scalaris* (Fischer von Waldheim, 1846)) near the village of Zboj in the Bukovské vrchy Mts., north-eastern Slovakia, in July 2023. As only one specimen (adult male) of the species was found during the three intensive surveys at the site, this suggests that the record can be considered as a result of exogenous vagrancy.

Key words: *Stauroderus scalaris*, accidental occurrence, Slovakia, vagrancy

ÚVOD

Koník horský (*Stauroderus scalaris* (Fischer von Waldheim, 1846)) je rozšírený od západnej Európy až do strednej Ázie (CIGLIANO et al. 2023). Druh s klesajúcim populačným trendom v Európe (HOCHKIRCH et al. 2016); vyskytuje sa tu hlavne v horských oblastiach (HARZ 1975) na stanovištiach s teplejšou a suchšou (extenzívne obhospodarovanou) travinno-bylinnou vegetáciou (stenotermný druh). Na Slovensku bol prvý nález tohto druhu (z r. 1876) publikovaný z lokality Korytnica (Korytnicza; MOCSÁRY (1878), západný okraj Nízkyh Tatier, pod menom *Stenobothrus melanopterus* De Bork). Údaj(e) z nášho územia (pod menom *Stenobothrus morio* Fabr.) udáva aj PUNGUR (1899) – „Koritnicza, montes Zolyomienses“; nie je však jasné, či sa jedná len o lokalitu Korytnica s okolím (viď ďalej), či ide o dve geograficky oddelené lokality. ČEJCHAN (1985) „montes Zolyomienses“ z Pungurovho textu stotožnil s vrchmi Zvolen (1402 m n. m.) a Malý Zvolen (1372 m n. m.) západne nad Korytnicou. Neskôr (1953) bol nájdený na Krížnej (1574 m n. m.) v južnej časti Veľkej Fatry (ČEJCHAN 1985), v Zádielskej doline a na Zádielskej planine v Slovenskom krase (1955; ČEJCHAN 1959, CHLÁDEK 1994), v Blatnickej doline vo Veľkej Fatre (1993; HOLUŠA 1996) a v hôľnej časti Starohorských vrchov – vrchy Kečka a Kozí chrbát (CHLÁDEK & GAVLAS 2005) – južne od Korytnice. Všetky naše historické lokality boli v poslednom desaťročí kontrolované a výskyt *S. scalaris* bol potvrdený len v hôľnej časti Starohorských vrchov (Kečka, Handliarka a Kozí chrbát; Krištín et al. in verb). V červenom zozname rovnokridlovcov Slovenska je druh zaradený v kategórii DD – o taxóne chýbajú bližšie údaje (KRIŠTÍN et al. 2020).

POZOROVANIE KONÍKA HORSKÉHO (*Stauroderus scalaris*)

Obr. 1. / Fig. 1. *Stauroderus scalaris*, ♂
Foto / Photo: Ondřej Zicha,
<https://www.biolib.cz>

Adultného samca koníka horského (*Stauroderus scalaris*, obr. 1) som zosmýkal dňa 10. 7. 2023 počas monitoringu rovnokrídlovcov na trvalej monitorovacej lokalite Zboj (Bukovské vrchy; katastrálne územie obce Zboj, okres Snina), 49,0032281 N, 22,4846469 E, 585 m n. m. (obr. 2). Jedná sa o kosnú lúku o výmere cca 9 ha so severovýchodnou expozíciou, ležiacou na svahu bočného hrebeňa v masíve Stinskej (1092 m n. m.); je obklopená lesmi. Dominantným rastlinným druhom na lúke je tráva psinček tenučký (*Agrostis cf. tenuis*).

Koníka som chytil v hrebeňovej časti lúky. (Jedinec mi ušiel počas vkladania do skúmavky ešte pred plánovaným fotografickým zdokumentovaním.) Túto lokalitu som za účelom

monitoringu rovnokrídlovcov navštívil aj v rokoch 2014 a 2015, súhrnne som na nej strávil viac ako štyri hodiny a zaznamenal som na nej len tento jeden exemplár koníka horského.

Obr. 2. Lokalita Zboj; miesto nálezu koníka horského. Pohľad smerom na sever.
(Foto: Benjamín Jarčuška)

Fig. 2. Locality Zboj; site of finding of the Ladder Grasshopper. View to the north.
(Photo: Benjamín Jarčuška)

DISKUSIA

Na základe charakteru tohto výskytu na území, kde druh doteraz nebol zaznamenaný usudzujem, že sa jedná o náhodný zálet (najpravdepodobnejšie zapríčinený nepriaznivým počasím). Jednotlivé exempláre tohto druhu bývajú pravidelne zaznamenávané na lokalitách mimo území jeho trvalého výskytu (Orthoptera.ch 2023). Najbližšie územie so známym recentným výskytom populácií koníka horského sa nachádza cca 150 km severne v juhovýchodnom Poľsku v Sandomierskej kotline v údolí rieky San (ŻURAWLEW et al. 2018–2022). O súčasnom výskyte druhu na území ukrajinskej Zakarpatskej oblasti neregistrujem žiadne publikované údaje. V minulosti tam bol druh zaznamenaný, avšak údaje sú publikované zväčša bez presnej lokalizácie (LIKOVITCH 1957, 1959) – výnimkou je údaj pre lokalitu Antalovetska Poliana, 920 m n. m. (LIKOVITCH 1958), ktorá sa nachádza 36 km južným smerom od lokality Zboj.

POĎAKOVANIE

Za spoločnosť v teréne som vďačný J. Štofíkovi (Správa NP Poloniny, Stakčín), A. Krištínovi (ÚEL SAV, Zvolen) za poskytnutie literatúry a R. Hrivnákovi (BÚ CBRB SAV, Bratislava) za floristickú konzultáciu. Dvomi recenzentmi ďakujem za komentáre, ktoré pomohli vylepšiť tento príspevok. Príspevok bol čiastočne podporený z projektu VEGA 2/0097/23.

LITERATÚRA

- ČEJCHAN, A. 1959. Orthopteroidný hmyz státní přírodní rezervace „Zádiel“ a nejbližšího okolí (Jihoslovenský kras). *Časopis Slezského musea*, Ser. A 8(2): 97-114.
- ČEJCHAN, A. 1985. K poznání orthopteroidního hmyzu (s. I.) ČSSR IV. (Dermaptera, Grylloptera, Orthoptera s. str.). *Časopis Národního muzea – řada přírodovědná* 154: 133-144.
- CIGLIANO, M.M., BRAUN, H., EADES, D.C. & OTTE, D. 2023. Species *Stauroderus scalaris* (Fischer von Waldheim, 1846). *Orthoptera Species File*. Version 5.0/5.0. <http://Orthoptera.SpeciesFile.org> [navštívené 21.11.2023]
- HARZ, K. 1975. *Die Orthopteren Europas II. The Orthoptera of Europe II*. Dr. W. Junk b.v., Publishers, The Hague.

- HOCHKIRCH, A., WILLEMSE, L.P.M., RUTSCHMANN, F., CHOBANOV, D.P., KLEUKERS, R., KRIŠTÍN, A., PRESA, J.J. & SZOVENYI, G. 2016. *Stauroderus scalaris* (Europe assessment). *The IUCN Red List of Threatened Species* 2016: e.T16084396A74513987. [navštívené 21.11.2023]
- HOLUŠA, J. 1996. A contribution to the knowledge of the distribution of grasshoppers and crickets throughout Slovakia. *Entomofauna carpathica* 8: 115-124.
- CHLÁDEK, F. 1994. Rovnokřídlovce (Orthoptera), šváby (Blattoptera), modlivky (Mantoptera) a ucholaky (Dermaptera), pp. 157-163. In: ROZLOŽNÍK, M. & KARASDOVÁ, M. (eds) *Slovenský kras. Chránená krajinná oblasť – biosférická rezervácia*. Osveta, Martin.
- CHLÁDEK, F. & GAVLAS, V. 2005. Rovnokřídly hmyz (Insecta, Orthoptera) vybraných lokalit Starohorských vrchů. *Tetrix*, Tom 2, fasc. 1: 2-4.
- KRIŠTÍN, A., JARČUŠKA, B. & KAŇUCH, P. 2020. An annotated checklist of crickets, grasshoppers and their allies (Orthoptera) in Slovakia. *Zootaxa* 4869: 207-241.
- LIKOVITCH, I.M. 1957. Nekotorye dannye o faune prjamokrylych (Orthoptera) Zakarpatja. *Doklady i soobscenia Uzhgorodskogo Universiteta*, Seria Biologia 1: 61-64.
- LIKOVITCH, I.M. 1958. Dani pro prjamokrylych Zakarpatja. Uzhgorodskiy Gosudarstvennyj Universitet Zoolohija. *Nauchnye Zapisky* 31.
- LIKOVITCH, I.M. 1959. K voprosu o vertikalnom raspredelenii prjamokrylych (Orthoptera) v Zakarpate. Uzhgorodskiy Gosudarstvennyj Universitet. *Nauchnye Zapisky* 40: 227-238
- MOCSÁRY, S. 1878. Adatok Zólyom és Liptó megyék faunájához. *Mathematikai és Természettudományi Közlemények* 15(1877/8): 223-263.
- Orthoptera.ch 2023. *Stauroderus scalaris*.
<http://www.orthoptera.ch/arten/item/stauroderus-scalaris> [navštívené 21.11.2023]
- PUNGUR, J. 1899. Classis. Insecta. Ordo. Orthoptera, pp. 1-16. In: *A Magyar birodalom állatvilága / Fauna regni Hungariae*. III. Arthropoda. Királyi Magyar Természettudományi Tarsulat / Regia Societas Scientiarum Naturalium Hungarica, Budapest.
- ŻURAWLEW, P., ORZECHOWSKI, R., GROBELNY, S., BRODAKCI, M., KUTERA, M., RADZIKOWSKI, P. & CZYŻEWSKI, S. 2018–2022. *Prostoskrzydłe (Orthoptera) Polski*. <https://orthoptera.entomo.pl> [navštívené 21.11.2023]